

Roma tenia un nom secret protegit amb pena de mort. Relacionat amb la Roma valenciana?

Autor: Bel-lònides

Data de publicació: 06-03-2024

Un aspecte curiós i prou desconegut de la història de Roma és que la ciutat tenia un nom secret que no podia ser divulgat sota pena de mort. Es a dir que, més que secret, era un nom prohibit de pronunciar.

Tot aquest estrany assumpte, segons els cronistes, girava a l'entorn del culte a la deessa Angerona, una divinitat romana del silenci [imatge superior]. El seu culte, precisament, es va introduir a Roma per evitar que fos conegut el nom secret i prohibit de la ciutat eterna. En posar-se el dit a la boca, o bé amb una bena que li tapa la boca, tal i com sovint és representada a les seves estàtues i relleus, la deessa sembla que adverteix als ciutadans que no facin públic el nom secret de la ciutat pel seu bé.

Tanmateix, per què la capital de l'imperi romà havia de tenir un nom secret? Quin era aquest nom que no es podia pronunciar? Quin sentit podia tenir tot plegat? Per què les elits religioses i polítiques romanes volien amagar un nom amb tant de zel i per a tota l'eternitat?

Quint Valeri Sorà és condemnat a mort per dir el nom prohibit de Roma.

Els experts ens informen que, si bé Roma era el nom públic de la ciutat, aquesta tenia dues denominacions més. El seu nom sacerdotal sembla ser que era Flor o Florens, atès que el dia de la seva fundació va coincidir amb el de la festivitats

de la deessa Floràlia. Tanmateix, la ciutat tenia un tercer nom, que era secret. I aquest és el que ha restat amagat.

Com ja hem dit, se sap que des dels primers temps de la història de Roma, la població tenia un nom que no podia ser pronunciat per cap motiu. Tant era així, que la prohibició era protegida sota pena de mort per aquell qui la vulnerés. I encara pitjor. A més de la mort, una pila de penes sense fi caurien damunt l'imprudent romà que tingués la gosadia de fer públic el nom secret.

Com a exemple del fet que l'assumpte era seriós, tenim el cas del pobre Quint Valeri Sorà (Quintus Valerius Soranus), un tribú i poeta romà que es creu que fou condemnat per haver revelat el nom secret de la ciutat. Aquest ciutadà va néixer cap al 140 aC., a la localitat de Sora, un municipi del Laci proper a Roma. Poeta i gramàtic, va arribar a ser tribú de la plebs i va escriure diverses obres, de les quals únicament ens han arribat un parell de versos d'una elegia a Júpiter.

Per tant, no era una persona qualsevol. Ciceró, de qui era amic, el tenia en tan gran estima com per fer que un personatge de la seva obra *De oratore* el considerés el més culte de tots els qui porten toga. Marc Terenci Varró (Marcus Terentius Varro) també l'esmenta diverses vegades a les seves obres. Lamentablement, i com acostuma a passar amb aquests assumptes, totes les obres d'En Quint Valeri Sorà s'han perdut o s'han fet desaparèixer, potser a causa de la seva imprudència amb el nom de la ciutat.

Diversos cronistes, com ara En Servi Maure Honorat (Servius Maurus Honoratus), a la seva obra *In Vergilii Aeneidem commentarii*, de finals del segle IV dC, asseguren que Quint Valeri Sorà fou condemnat i executat per difondre el nom secret de Roma, amb una execució que recorda la que va patir el Jesús bíblic. Al fragment s'hi diu:

El tribú Valeri Sorà es va atrevir a revelar aquest nom, segons Varró i moltes altres fonts. Alguns diuen que fou arrestat pel Senat i penjat d'una creu; altres, que va fugir per por a les represàlies i fou enxampat per un pretor a Sicília, on fou executat per ordre del Senat (Servi, *In Vergilii Aeneidem commentarii*, 1.277).

També Plutarc, a la seva *Vida de Pompeu* (10.4), i Plini el Vell, a la seva *Historia natural* (III.65), asseguren que En Quint Valeri Sorà fou castigat per revelar el nom secret de Roma:

"...la mateixa Roma, l'altre nom de la qual es considera un pecat pronunciar, excepte a les cerimònies dels misteris, i quan Valeri Sorà va divulgar el secret, religiosament guardat, pel bé de l'estat, aviat va pagar la pena. Sembla pertinent afegir en aquest punt un exemple de l'antiga religió establerta especialment per inculcar aquest silenci: la deessa Angerona, a la qual s'ofereix un sacrifici el 21 de desembre, és representada a la seva estàtua amb una bena segellada sobre la boca" (Plini el Vell, *Història natural*, III.65).

I també En Gai Juli Solí (Gaius Julius Solinus), gramàtic de mitjan segle IV dC, connecta la mort de Valeri Sorà amb el ritual de la deessa del silenci i la por, Angerona. Altres cronistes insinuen que la mort d'En Valeri Sorà va tenir raons més vulgars que no pas la vulneració d'un secret tan especial. Així, se'ns diu que, en un determinat moment, el nostre poeta va fer costat al bàndol del populista Gai Mari (Gaius Marius) durant les guerres civils del 88–87 i del 82–81 aC. contra el patrici Luci Corneli Sul·la (Lucius Cornelius Sulla Felix), que va acabar esdevenint dictador. Segons l'opinió del cronista i gramàtic Servi Maure Honorat, del segle IV dC, aquest va ser el motiu pel qual l'any 82 aC, fou declarat traïdor i condemnat a mort.

Els cronistes romans semblen ignorar la raó real per la qual existia la prohibició i Plini el Vell pensava que només es tractava d'una superstició sense cap sentit. I també semblen ignorar el nom secret de Roma que s'ha mantingut sorprenentment ben ocult fins avui. Com ja hem vist, Angerona, la deessa que protegeix el secret del nom, és una de les deïtats més enigmàtiques de la mitologia romana. Cal tenir en compte que, a més de ser una deessa del silenci, era també la deessa de l'angoixa i de la por. I, com ja hem dit, el seu culte hauria estat introduït a Roma per evitar que el nom secret de la ciutat fos revelat i fet públic. Els especialistes creuen que, possiblement, el nom secret de Roma era conegut només pel col·legi de sacerdots que oficiaven la festivitat d'Angerona, el 21 de desembre, i potser també pel Pontifex Maximus.

El fet que En Quint Valeri l'hagués fet públic mentre era tribú de la plebs podria interpretar-se com una protesta política, però també com un acte de traïció. Segons el ritual d'Angerona, qui pronunciés el nom secret de la ciutat deixava Roma desprotegida de la seva divinitat protectora.

En aquest sentit, cal reconèixer que utilitzar una deessa és bon recurs per mantenir un secret, especialment si s'aplica damunt un poble fidel que venera els seus deus amb fervor. Aquesta pràctica recorda procediments similars en temps posteriors, exercits per l'església catòlica, segles després, entre els seus fidels, sota amenaça d'excomunió als seus condominis, a canvi de no divulgar un secret de la zona, com per exemple se sap que va passar a la Vallalta del Maresme. En tot cas, el que ens interessa esbrinar en aquest article és quin podia ser aquest nom secret tan important de Roma que calia preservar sota pena de mort.

Per resoldre l'enigma cal preguntar-se: com és que Quint Valeri Sorà va accedir al nom secret de Roma? Ell era tribú de la plebs, és a dir, un càrrec públic, un funcionari. El tribú de la plebs es va establir com un contrapoder plebeu dins de la ciutat de Roma al poder patrici que exercien els cònsols.

Els tribuns podien anul·lar qualsevol decisió d'un magistrat romà, incloent-hi les decisions dels cònsols, que fossin perjudicials per a un plebeu (*ius auxiliandi*). Disposaven, per tant, d'àmplies facultats en matèria de justícia criminal. A més, amb el temps, els tribuns van passar a dirigir les assemblees de la plebs (*concilium plebis*) i les seves votacions. Així, si ens atenim al cas de Quint Valeri Sorà, sembla que l'accés al coneixement del nom secret de Roma era només a l'abast de l'alt funcionariat públic i polític. Tot indica, per tant, que aquesta qüestió del nom secret era un tema d'estat, de poder polític, més que no pas de supersticions religioses o mitològiques.

Era, per tant, el mateix govern romà qui perseguia i executava qui fes difusió pública del nom secret de Roma. I, per terroritzar el poble, se servia de la religió i la superstició. Sembla un cas de censura política. Una qüestió d'estat.

El nom secret relacionat amb l'antiga Roma valenciana?

Nosaltres volem apuntar una nova possibilitat. Potser el nom prohibit de Roma es relaciona amb la Roma del Túria, i no pas amb la Roma del Tíber. És a dir, amb la Roma situada prop de l'actual ciutat de València, considerada la primera Roma, la més antiga. Una Roma original que, fos com fos, els governs posteriors de la Roma italiana van maldar per fer desaparèixer i per esborrar per sempre més del record i de tots els registres.

És prou conegut que a l'antiguitat hi havia diverses localitats amb el nom de Roma a Europa, algunes més antigues que la italiana. Potser duïen aquest nom perquè eren viles consagrades a la deessa Roma preexistent. Les antigues cròniques ens informen d'una d'aquestes viles anomenades Roma prop de València, a les ribes del Túria, molt antiga, fundada pel rei Rom o Romo, molt abans que els de la Roma italiana arribessin a la Península Ibèrica i li canviessin el nom per "Valentia" (València), que significa "una mateixa cosa" o "equivalència", amb l'objectiu de diferenciar-la així de la Roma itàlica.

Segons aquest criteri, la Roma valenciana seria la Roma original i més antiga, perquè se sap i és reconegut que la ciutat de València és més antiga que no pas l'actual capital italiana.

Com hem dit, aquesta Roma valenciana hauria estat fundada pel mític rei Rom o Romo, nascut el 1339 abans de Crist i fill del rei Testa Tritó. Segons les cròniques antigues fou el 22è rei de la Ibèria ancestral, seguint la línia del bíblic rei Túbal, net d'En Noé. Ja hem explicat en un altre article que al llibre "Cronica universal del Principat de Cathalunya", obra de l'historiador català Jeroni Pujades, publicada el 1609, a la pàgina 28, se'ns parla sobre els orígens valencians de la ciutat de Roma, esmentada pels cronistes antics.

Concretament, En Pujades ens diu: "Poch apres que Romo comença a regnar, edifica una ciutat, anomenada de son nom Roma, en la costa del mar Mediterra, una mitja llegueta dins terra, ribera del riu Turia. La qual conserva així son nom, fins que los Romans venint en Espanya, no volent sufrir, que a mes de la sua ciutat ni agues altra de son nom, li mudaren aquell, y li digueren Valencia: que en la significacio es una mateixa cosa. Y el temps en que fonch aquesta mudança de nom, direm baix, en son temps y lloch".

Es a dir, que Roma és fundada pel rei Romo o Rom abans que els de la Roma italiana arribin a la Península Ibèrica i que foren aquests els qui li canviaren el nom per València, per significar "una mateixa cosa" o equivalència, amb l'objectiu de diferenciar-la així de la Roma itàlica.

I el mateix Pujades ens confirma aquesta dada fent referència als estudis sobre el tema fets per l'historiador valencià Pere Anton Beuter:

"Pere Anton Beuter escriu molt al contrari dient que al temps que los Scipions hagueren acabades les dites coses [en referència a la conquesta romana de Sagunt, que era en mans dels cartaginesos], aparexentlos que fet tant senyalat no devia restar sens alguna memoria, vehent quels venia comodo lo aparell de les coses segons son intent, trobant a quatre llegues de Sagunto la poblacio anomenada Roma, de temps del Rey Romo, que la avia edificada, determinaren de ampliar, engrandir y ennoblirla, y mudarli lo nom de Roma en Valencia. Anomenantla així y mudantli lo nom: porque no hi hagues en lo mon altra Roma sino la de Italia".

En Beuter ens concreta que foren els Escipions els encarregats de canviar el nom a la Roma valenciana per "Valentia", a més d'ampliar-la i ennoblir-la, com a compensació per la destrucció de la veïna Sagunt. Els Corneli Escipió van ser una família patrícia romana de la gens Cornelia, els membres de la qual van dominar la política romana en les dècades posteriors a la segona guerra púnica, període conegut com a època dels Escipions. Van guerrear durant molts anys a la Península Ibèrica contra els exèrcits cartaginesos. Tindria prou sentit que, com ens diuen els dos cronistes, per evitar l'existència d'una Roma més antiga i, per tant, més il·lustre i ancestral que la itàlica, els generals romans li canviessin el nom a la nostra.

O hi havia alguna cosa més? El nom de Roma, en aquest cas, segons la versió dels cronistes catalans, es relaciona amb el nom del mític rei Rom, d'on prové el nom de la ciutat valenciana. Era Rom, per tant, el nom secret? Aquest rei

era ric i poderós, atès que el seu pare, el rei Testa Tritó, havia explotat convenientment les mines d'or i plata de Sagunt, gràcies als seus contactes amb els grecs que s'hi havien establert. Segons les cròniques, Testa Tritó, a més, va ser l'iniciador de la cinquena nissaga de reis peninsulars i va fundar Contestà, que es creu que és l'actual Cocentaina, i va fer construir un important temple i oracle dedicat a la deessa Diana que donaria lloc a la vila de Dènia, consagrada a la deïtat, com bé indica el topònim.

Sobta que aquest nom del rei Rom s'assembla tant als que trobem a la llegenda de la fundació de la Roma itàlica, els famosos bessons Ròmul i Rem, nodrits per una llopa. Després de perpetrar un fratricidi, Ròmul va convertir-se en el primer rei de la Roma itàlica, igual que se'ns diu que el Rom peninsular va esdevenir també, indefectiblement, el rei de la Roma peninsular. Caldrà seguir investigant les fonts antigues sobre aquesta misteriosa Roma valenciana per saber si es correspon amb el també enigmàtic nom secret de Roma.

Bel·lònides

Podeu llegir l'article original a través del següent enllaç:

<https://historiaurpada.blogspot.com/2023/03/Roma-tenia-un-nom-secret-protegit-amb-pena-de-mort-Relaciona-amb-la-Roma-valenciana.html>

Fonts: <https://historiaurpada.blogspot.com/2021/11/Lhistoriador-Jeroni-Pujades-ens-informa-lany-1609-sobre-la-Roma-valenciana%20.html> | <https://www.labrujulaverde.com/2021/06/quinto-valerio-sorano-el-tribuno-condenado-por-revelar-el-nombre-secreto-de-roma>